

ІСТОРІЯ ПРО БРАТІВ-ПЕЧЕРНИКІВ ДАКІЯНУСА

«Історія про братів-печерників Дакіянуса» міститься в доволі об'ємному двотомному рукописі перською мовою під умовною назвою «Маджмуе-йе гекаят» (с. 329а – 369а), переписаному, як вважалось раніше, з огляду на палеографічні дані, в Індії у XVIII ст. Цей рукопис під шифром В 256 зберігається в Інституті східних рукописів РАН. Проте за ретельнішого прочитання з'ясувалось, що він переписаний набагато раніше, а саме 1099 року гіджри, на що вказує автограф (с. 711а). Він уже ставав об'єктом досліджень іраністів, правда, більше в прикладному плані: окремі твори із цього списку були включені у різноманітні збірники (серед них, зокрема, збірник, відомий під назвою «Плутовка из Багдада», а також збірник «Девять встреч», який містить відому повість про шейха Санана під умовною назвою «Три шейхи» зі списку В 256. Окремі твори з'явилися друком і в українському перекладі («Всесвіт», 1999, № 5-6; «Всесвіт», 2004, № 11-12).

Рукописи такого типу унікальні як за обсягом (810 сторінок), так і за палітрою прозових жанрів: серед 56 творів є анекдоти (наприклад, *Гекайат-е казі ке аз харман-е гуль ба-зір уфтаг*, 428б – 430а), казки, легенди, повісті різноманітного характеру та роман «десяти візирів» «Бахтіяр-наме» (571б – 637б). Особливий інтерес становить повість «*Гекайат-е ан се марг-е джаван ва йак марг-е пір*» (391а – 413б), добре відома в «материкових» (себто переписаних безпосередньо в Ірані) рукописах, яка суттєво відрізняється від інших списків одним із трьох вставних оповідань, вкомпонованих у загальну канву розповіді, безсумнівно, пізніше. Географія подорожі, надмірна деталізація у розповіді юнака-могола не залишає сумнівів щодо місця написання твору, а саме

Індії за династії Великих Моголів (*Гангеш—Дакан—Баруде—Султанпур—Назарбар—Гуджарат—Ахмадабад—Манду—Біджанур—Агра—Бенгал—Аллахабад—Лагор*). Пізніший і гекайят, який є цікавою сценкою із життя середньовічної Індії: «Розповідають, що в місті *Лагорі* зійшлись були вуличні артисти, і зібрались люди на виставу-*мааріке*. Вони мали великого кошика. Якусь огрядну жінку в присутності натовпу поклали в отой кошик і закрили міцно кришкою, так що люди оце все спостерігали. Крізь пруття було видно ту жінку. Коли в кошику відкрили кришку, в ньому не було нікого» (413б). Зауважимо, що з такими традиційними назвами, часто умовними, поміж суто літературних збірників трапляються й антології, доповнені відомостями з різних сфер знань — географії, космографії, астрономії, медицини й традиційними богословськими текстами.

«Брати-печерники...» написані в жанрі післякоранічних переказів, що досить широко коментують 18-ту суру Корану «аль-Каф», проте в цьому разі, зважаючи на характер збірника та мовно-стилістичні особливості, їх треба розглядати в контексті народної літератури водночас з гекаятами. Як відомо, гекаяти написані простою мовою, в них нерідко трапляються ідіоматичні й просторічні звороти, приказки, цитати з Корану, подекуди перекладені (не завжди точно) перською мовою, аби зміст був зрозуміліший звичайному читачеві, а також уривки хадисів.

А саме в народній літературі склалось «оце чудове мистецтво оповідання — майстерність композиції і фабулотворення з безмежною вигадливістю гострих і захоплюючих ситуацій». Народна література активно вбирала у себе, переробляючи, відповідно до місцевих умов і культурно-історичних традицій, класичну літературу. Перша спроба аналізу такої літератури належить Є. Е. Бертельсу («Персидская «лубочная» литература», 1934), а згодом Ю. Є. Борщевський (відома стаття «Персидская народная литература», 1963) запропонував класифікацію, якоюсь мірою умовну, за жанрово-тематичним принципом.

— Так ми ж, опріч сього города, ніде й не були — хто його зна, куди нам і втікати, — відказували його побратими.

— Не будьте ж ви такими маловірами та сліпців не удавайте з себе, — чи ж той, на чиї пошуки ми вирушаємо, не вкаже дороги нам прямої, чи залишить нас на поталу ворогам, без ради й поради?

— У єдиного Бога віруєм, на його і покладаємось. Він наша надія, і мир наш, — відповідали вони.

Та зараз і стали лагодитись потихеньку до втечі, та тільки те й робили, що чекали слухної хвилі, не даючи, проте, і знаки перед Дакіянусом. Аж одного дня Господь напоумив Дакіянуса податись на полювання, та на цілісіньких десять днів, і так той пойнявся бажанням, аж не міг. Давши розпорядок наготувати всього до треби, щоб на десять день усього стало, він у призначену годину намірявся вже було вирушати, коли тії гулями й стали прохати його відпустити їх. І так Господь начинив, що Дакіянус ласкаво дозволив їм зоставатись удома. А в Дакіянуса та був один вельможа; як відлучався він кудись на довший час, залишав замісто себе отого вельможу так як би управителем; от до нього й приділив Дакіянус своїх гулямів. Поїхав він, дорога була неблизька, і гулями zostались при тому вельможі; та так уже вони старалися йому догодити, день і ніч не відходячи від нього, а все аби тільки в оману його ввести. Коли вже все було готово до втечі, вони сказали отому вельможі:

— Пусти нас сьогодні, нехай ми трохи у м'яча на майдані погуляємо.

— Ну то йдіть собі гуляйте, — згодився той.

подумавши, ті люди звідси ніколи й не відступляться, а товктимуться тут до віку вічного. Іще ж он що: триста дев'ять літ в оцій обителі ми пробули, од людей укрившись, так наче уже й нажилися, — і скільки нам іще того світа заживати? Коли Всевишній після так довгого спанку збудив нас, аби стали ми чудом для людей, як живий доказ воскресіння з мертвих, то тепер, — коли таємниця наша уявилася, з Божого призову, всім грішним, — щоб не показували на нас пальцями як на живі моці, попрохаймо у Великого Милостивця і Спасителя, нехай дарує нам вічний сон і вічне раювання, закривши у цій печері, як і раніше закрив був. Врешті-решт, як не тепер по-ремо, то коли ж іще?

Отак казав товаришам Ямліхо. Вислухавши його, ті аж на духу піднялись, повеселішали, тоді заходились поклони класти, звертаючи молитви до Бога. І звелів Усевишній Малікові-аль-Мавту, янголові смерті*: «У цьому поклоні й прийми їхні душі, усіх семірко, й за собаку не забудь». Падишах міста й вельможі, оскільки стояли далеченько, хоча й чули їхню розмову, не могли дібрати, про що саме тії говорять. Якийсь час вони стояли в нерішучості, тоді подались до печери; підійшли ближче до входу, та так і стали — не знайшлось сміливця, який хоч би крок ступив усередину.

У цій історії розказують, що серед тих людей був і онук Ямліхо; от гукнули його, щоб пішов він туди та розвідався, що і як. Увіходе старий онук, дивиться — а ті як молилися, так і заснули навіки. Аж скрикнув вражений та нажаханий старий та зараз і віддав Богові душу. Побачивши такий поворот справи, не менше злякалися й падишах із прибутніми; перед лицем

Божої кари вони одбігли од тої печери, а коли намірялись удруге приступити, вхід у печеру візьми й обвалились, так як би хто зумисне закидав його, і ні одного каменя не можна було вийняти, щоб увійти. Яка ж тут веремія зчинилась — і крик, і шум, і гвалт! Були такі, що притьмом бралися той мур розламувати, та куди там, хоч би камінця якого видовбали, хоч би щілочку маленьку пробили. Аж тут залунало звідкілясь ізгори: «Це друзі з друзями з'єднались». Попритулялись люди до мура, цілували його й прохали кожне для себе благословення Божого.

А в недовгій часі спорудили над печерою високу мечеть, на святій же могилі вибили напис, який сповіщав прочанам, хто тут спить вічним сном і що було з ними сталося. Слава про Боже чудо розійшлася по всіх усядах, прознали про нього, тее чудо, і вірні, й невірні, отоді й посунули у святе місце прочани мало не з чотирьох сторін світу.

Ото й уся історія, списана Всевишнім у Слові благочестивому, про друзів печери, печерників, сказати б по-нашому, а передана вона була ним через свого вибраного посланця Мухаммеда, нехай Господь благословить його та не омине своєю ласкою.

«...Стануть казати вони: «Їх було троє, а четвертий — собака їхній»; і будуть казати: «Їх було семірко, а собака їхній — восьмий». Скажи: «Господь мій краще знає число їхнє; мало хто знає число тее»*.

Слава Богу, Господові світів!*